

Adaptive Model in Translation: Psycholinguistic Dimension

Адаптивна модель перекладу в психолінгвістичному вимірі

Vladyslava Demetska

Dr. in Philology,
Professor

Владислава Демецька

доктор філологічних наук,
професор

E-mail: vdemetskaya@gmail.com

orcid.org/0000-0001-9902-7913

Kyiv National Linguistic University

✉ 73, Velyka Vasylkivska Str., Kyiv,
Ukraine, 03150

*Київський національний
лінгвістичний університет*

✉ вул. Велика Васильківська, 73,
Київ, Україна, 03150

Original manuscript received October 18, 2018

Revised manuscript accepted October 29, 2019

ABSTRACT

The **aim** of the article is to offer a theoretical overview of the relevance of the adaptive model in translation from psycholinguistic perspective. Based on psycholinguistic approach to defining the notions of adequacy/equivalency in translation the research suggests theoretically and methodologically justified reasons for applying the translational adaptation to culture-bound texts.

The comprehensive analysis of the «adaptation» as a notion presupposes the implementation of the hierarchy of the scientific **methods** of analysis among which the most relevant are: general scientific methods of analysis and synthesis of theoretical discussions on adaptation, text-typological structural/functional, psycholinguistic and translational methods of text analysis. An adaptive potential of a text is defined within the framework of intralinguistic and interlinguistic comparison of pragmatic texts, which grounds the adaptive translational models of pragmatic texts under analysis.

The **results** of the research speak to the fact that from the psycholinguistic perspective the notion of an equivalent translation presupposes the transcoding of the content of a source text with its semantic, stylistic and functionally communicative information. On the other hand, the notion of an adequate translation is understood as the translational reproduction of the reaction which is caused by the source text on the audience taking into account text-typological, cultural, psychological stereotypes of the target audience.

In **conclusion** one can state that the adequate variant of translation of pragmatic culture-bound text is possible under the conditions of its adaptation to the linguocultural stereotypes of the target audience. In other words, the common beam of the adequacy in translation is the target audience's comprehension.

Key words: *adaptive model, adequacy/equivalency, translation, culture-bound texts, psycholinguistic approach.*

Вступ

Переклад як особливий вид мовленнєвої діяльності тісно переплетений з психолінгвістикою, оскільки об'єктом цієї науки постає власне мовленнєва діяльність людини, що дозволяє обом науково-практичним напрямам вирішувати суміжні завдання і відшукувати відповіді на суголосні з проблематики питання. Положення про те, що переклад – це мисленнєво-мовленнєвий процес, підтверджується, з позицій психолінгвістики, тим фактом, що переклад набуває статусу не тільки лінгвістичного й культурного явища, або особливої психічної й мисленнєвої діяльності суб'єкта, але виявляється поєднанням усіх цих факторів.

Загальновідомим є факт про те, що в середині ХХ століття більшість досліджень із перекладознавства акцентували увагу переважно на перекладі як результаті, тобто на власне лінгвістичних аспектах тексту оригіналу і тексту перекладу, виключаючи з цієї дихотомії власне автора і перекладача, що у такий спосіб сприяло максимальному нівелюванню суб'єктивного фактору (Boguslawska-Tafelska, 2001). Першою спробою проаналізувати процес перекладу з погляду психолінгвістики вважається науково-дослідна розвідка німецького вченого В. Вілса (Wilss, 1982), де у фокусі уваги перебували креативність й інтуїція перекладача як лінгвокультурного посередника між автором і реципієнтом. Іншими словами, у 80-х роках ХХ століття перекладознавчі дослідження

зосереджуються не так на перекладі як результаті, а надто на процесуальності перекладацької діяльності, що неминуче призвело до гармонійного поєднання перекладознавства і психолінгвістики (Kring, 1986; Kussmaul, 1995). У свою чергу, відомий французький перекладач і лінгвіст Даніель Жіль пропонує свою покрокову модель перекладу, яка покликана описати лінгво-когнітивні засади процесу синхронного перекладу (Gile, 2009). Відповідно до його «Моделі зусиль» мозок перекладача-синхроніста одночасно виконує три операції: 1) сприймає і оброблює повідомлення вихідною мовою; 2) утримує в пам'яті попередні повідомлення; 3) породжує еквівалентні вихідним повідомлення цільовою мовою. Найголовніше, що модель Д. Жіля (Gile, 2009) спрямована на пояснення основних труднощів у виборі перекладачем-синхроністом релевантних для певної комунікативної ситуації перекладацьких стратегій і тактик, адже, на думку автора, перекладач працює за умов динамічного перерозподілу уваги, що уможливорює раціоналізацію у використанні ресурсів робочої пам'яті у процесі обробки нової інформації.

Спираючись на лінгво-когнітивний підхід у дослідженні перекладу, Дж. Хаус (House, 2016) вивчає взаємозв'язок мов і культур у перекладі, окремо наголошуючи на інтегральності універсалій в перекладі, а також і на явище неперекладності як прояв диференційності мов і культур у зіставленні. Результати дослідження Дж. Хауса (House, 2016) певною мірою перегукуються із положеннями цієї розвідки, адже в обох випадках йдеться про перекладацький/перекладознавчий аналіз контексту і тексту, а також (прагматичного) типу тексту/дискурсу в перекладі.

Психолінгвістична проблематика перекладу вирішує питання інтерлінгвальної (міжмовної) інтерференції (Rubert & Kapitonova, 2017), білінгвізму і мультілінгвізму крізь призму лінгвістичної компетенції перекладача (Wlosowicz, 2012), когнітивних механізмів і психології поведінки перекладача-синхроніста (Ferreira et al., 2015), поведінкових досліджень когнітивних механізмів обробки субтитрів у аудіовізуальному перекладі (Kruger, 2016), смислового сприйняття (розуміння) тексту (Леонтьев, 1976), а також висвітлює проблеми перекладу художнього тексту як психо-семіотичного феномену (Zasyekin, 2010). Без сумніву можна стверджувати, що список актуальних проблем для перекладознавства, які можна вирішувати із залученням концептуального апарату і дослідницьких прийомів

психолінгвістики, можна продовжити і значно розширити. Однак, нам видається, що до ключових питань можна віднести з'ясування ступеню релевантності таких понять, як «знак», «картина світу», «концепт», а також адекватності/еквівалентності оригіналу в перекладі. Дійсно, саме у рамках психолінгвістичного підходу у перекладознавстві була сформована теорія еквівалентності, яка виводить вивчення перекладознавчих засад за суто лінгвістичні межі. У межах цієї статті ми пропонуємо теоретичне обґрунтування певних психолінгвістичних засад для застосування адаптивної моделі перекладу.

Більшість теоретиків і практиків перекладу вважають адаптацію стратегією, яка не відповідає завданням власне перекладу (у його класичному розумінні), оскільки, відповідно до її потрактування, ця стратегія передбачає уведення таких магістральних структурних змін у текст перекладу, що призводить до тотального викривлення або зсуву авторської інтенції в цілому. Саме тому адаптацію відносять радше до царини редактури перекладу (умови видавництва до якості перекладу з огляду цільової аудиторії), або ж до теорії комунікації (прилаштування певного тексту в умовах однієї лінгвокультури до різних цільових аудиторій).

І все ж таки, спираючись на міжкультурні засади перекладознавства, саме адаптивна модель перекладу культурно зорієнтованих прагматичних типів текстів покликана відповісти на сучасні виклики психолінгвістики, прагмалінгвістики, теорії і практики перекладу й міжкультурної комунікації. Аналізовані адаптивні перекладацькі моделі роз'яснюють причини застосування креативних перекладацьких трансформацій у тексті перекладу з огляду зіставлених дискурсів вихідної і цільової лінгвокультури, а надто – з позицій зіставлених національних ідеологій, у межах яких відбувається «перекодування» тексту оригіналу в його перекладну версію. Як відомо, Ю. Найда (1983) першим увів у перекладознавство поняття «модель перекладу», завдяки якому процес перекладу постає у вигляді низки перетворень одиниць оригіналу в одиниці тексту перекладу. В.Н. Комісаров, пояснюючи значення теоретичних моделей, стверджує, що «опис процесу перекладу за допомогою теоретичних моделей і набору перекладацьких трансформацій є значною мірою умовним і не має на меті всебічну характеристику реальних дій перекладача під

час вирішення численних перекладацьких завдань» (Комиссаров, 1991: 187). Тому логічним постає і припущення про те, що теорія адаптації як теоретична модель перекладу має не універсальний, а локальний характер і як усі інші окремі моделі не охоплює всіх випадків, які трапляються перекладачеві, а окреслює, перш за все, лінгвальні/екстралінгвальні фактори впливу на перекладацьку реалізацію в перекладі тотожності реакцій аудиторії вихідного і перекладного текстів.

Методи та методики дослідження

Достовірність висновків і спостережень забезпечується застосуванням комплексної методики дослідження адаптивної моделі в перекладі, що інтегрує психолінгвістичні (дефінітивний метод аналізу, часткове застосування вільного асоціативного експерименту при аналізі текст-типологічних очікувань цільової аудиторії); метод моделювання, який за схемою «Моделі зусиль» (Gile, 2009) запропонований для потреб усного перекладу, уможлиблює обґрунтування адаптивної моделі перекладу, релевантної писемному перекладові нехудожніх типів текстів; лінгвокультурні (диференційний, тезаурусний методи аналізу); когнітивні (методика фреймового аналізу, когнітологічна методика аналізу); текст-типологічні підходи до аналізу культурно зумовлених прагматичних текстів, а також загальнонауковим аналізом і синтезом теоретичного підґрунтя.

Результати та дискусії

Науковий наратив перекладознавства у ХХ століття послідовно актуалізував думку про те, що необхідність додаткового «переопрацювання» вихідного тексту не може вважатися частиною перекладацького процесу, а є формою міжмовного посередництва, до якого належить і адаптація (Виноградов, 1997; 2001). На підтвердження цього положення висловився і провідний перекладознавець В. Комісаров, який наполягав на локальній ролі прагматичної адаптації лише у випадку необхідності відтворення рівноцінного оригіналові комунікативного ефекту в перекладі

(Комиссаров, 1980). Негативну оцінку перекладацької стратегії адаптації надав і Дж. Вейтман (Weightman, 1947), який стверджував, що перекладачі, які «займаються адаптацією», лише уявляють себе перекладачами, хоча не мають нічого спільного з цим процесом у класичному його розумінні.

Міркування такого ґтибу зводяться до розуміння адаптації як одного із видів міжмовного посередництва, який не може мати нічого спільного з перекладацьким процесом через її природу граничних форм застосування структурних і семантичних видозмін оригінального тексту в перекладі. Це теоретичне положення отримало свою підтримку в науково-практичній розвідці, де (перекладацька) адаптація ототожнюється з таким суто лінгвістичним явищем, як коментар. Авторка, зокрема зауважує, що «на даному етапі ... універсальна стратегія коментування/адаптації перекладного тексту перебуває у стадії розроблення» (Якименко, 2004: 511). Зрештою, можна стверджувати про те, що адаптація, або будь-яке «приспособлення» перекладного тексту для «полегшення» розуміння смислів оригінального тексту, спотворює принципи міжкультурного спілкування, оскільки нейтралізація лінгвокультурних розбіжностей призводить до виникнення у реципієнта хибного уявлення про «однаковість», універсальність сприйняття картини світу різними етносами (Гарбовский, 2002). Очевидним тут є акцентування не стільки на різниці зіставляваних мовних норм, які вирішуються засобами власне перекладу, а радше на міжкультурній асиметрії, яка на часі є наріжною проблемою у відтворенні культурно зорієнтованих прагматичних текстів. Однак і тут адаптація не вважається прийнятною, оскільки вона нібито значною мірою деформує уявлення про іншу культуру через застосування найбільш кардинальних перекладацьких трансформацій.

Перекладознавча спадщина демонструє й певну генезу у розумінні видів мовного посередництва, до яких зрештою відноситься і й адаптація. Так, у розвідках О. Каде (Kade, 1980), присвячених вивченню перекладу, йдеться і про необхідність його зіставлення з іншими видами (між)мовного посередництва задля повнішого розуміння його природи, структурно-семантичної і функціональної своєрідності. У цьому ключі автор торкається проблем радикальних структурно-семантичних змін, що може зазнати вихідний текст у перекладі, і відносить їх уже до царини

«адаптивного перекладення», яке вже виходить за межі класичного розуміння перекладу (Kade, 1980). Проте, аналізуючи зразки вирішення проблеми перекладу як виду мовного посередництва, слід зазначити, що науковим поглядам самого автора терміну «мовне посередництво» видатного німецького теоретика перекладу О. Каде не властива зашкарубла остаточність. Розмежовуючи такі процедури як транслювання (пряме перекодування), адаптивне транскодування й вільне перефразування, автор лише останню не визнає перекладом (Kade, 1980).

У контексті розуміння поняття перекладацької адаптації, встановлення меж її застосування, неабиякого значення отримує визначення ролі самого перекладача, його особистісної «психолінгвістичної присутності» у цільовому тексті. Зрозуміло, що сучасна теорія і практика перекладу вимагає максимальної об'єктивності у перестворенні оригінального тексту засобами мови перекладу, і зведені до мінімуму елементів творчого «втручання» перекладача у змістову і формальну тканину тексту. І все ж таки, обов'язковість і, головне, – неминучість «читацького» сприйняття вихідного тексту перекладачем, наявність власних рефлексій, обумовлених своїм персональним світосприйняттям, призводить до об'єктивної неможливості повної нейтралізації перекладачевих психолінгвістичних факторів впливу на текст перекладу. У зв'язку з цим А.Б. Абуашвілі зауважує, що перекладачеві як посереднику слід звільнитися від вибірковості й упередженості власної інтерпретації (Абуашвілі, 1989). І дійсно, перший етап перекладацького процесу окреслює жорсткі рамки комунікації, де перекладач посідає місце адресата, тобто стає об'єктом комунікативної інтенції/впливу оригінального тексту. Потім, уже на другому етапі створення власне тексту перекладу, у творчому процесі прийняття рішень щодо вибору тих чи інших стратегій і тактик, спрямованих на глобальне/локальне збереження/офірування різними компонентами тексту, перекладач об'єднує в собі обидві іпостасі цього процесу, адже він виступає і як адресант, і як адресат тексту у перекладі. Саме тут перекладач повинен уповні розуміти границі застосування креативних (адаптивних) стратегій, адже інтерпретаційна настанова перекладача формується. коли «оригінал ще тільки-но сприймається своїм майбутнім перетворювачем» (Новикова, 1986: 39).

Поняття інтерпретації як передумови застосування різних форм трансформацій в тексті перекладу (адаптації) знайшли також своє відображення у теоретичному просторі перекладознавства. Так, І. Ревзін відмовився від розмежування перекладу (без урахування позамовної дійсності) й інтерпретації (урахування позамовної дійсності), аналізуючи в одній з робіт проблеми тотожності денотату в межах процесу перекладу (Ревзін & Розенцвейг, 1962). Натомість існує інша точка зору, відповідно до якої інтерпретативна настанова перекладача є домінуютьною у вирішенні питання щодо встановлення ступеню креативності перекладу як віддзеркалення творчого процесу (Гарбовский, 2002). З цим важко не погодитись, адже креативність перекладача оцінюється не на рівні окремих фрагментів тексту, а всього цільового тексту, і тому з огляду психолінгвістики і теорії перекладу на окрему увагу заслуговують дослідження проблем психології (перекладацької) творчості у співвіднесенні з поняттям інтерпретативної настанови перекладача (Новикова, 1999). Інтерпретаційна діяльність є синтезуючим аналізом і основна мета її полягає в наданні «нovoї якості, відмінної подібності», або тієї іншості, що за певних умов і вимог обертається перевагою. Тому інтерпретацією досягається варіантна відповідність, а не абсолютна еквівалентність (Радчук, 2008). Аналізуючи труднощі перекладу і, насамперед, труднощі розуміння тексту, В.В. Коптілов (1971) наводить три рівні розуміння тексту, що їх висловив відомий італійський письменник і філософ У. Еко стосовно явища інтерпретації: «а) треба шукати в тексті, що хотів сказати його автор; б) треба шукати, що каже текст незалежно від намірів автора; в) треба шукати в тексті, що в ньому знаходить читач» (Коптілов, 1971: 35–36). Далі науковець розмірковує і доходить висновку, що з точки зору перекладу пункти (б) і (в) викликають певні підозри: «Про якого читача йдеться? І чи не виступає сам перекладач у ролі майже ідеального читача?» (Коптілов, 1971: 36). Проте, роль інтерпретації є надважливою не лише у межах художнього перекладу, хоча саме тут «вона найбільш очевидна й найбільш значуща» (Новикова, 1986: 70), але вона є релевантною і для перекладу нехудожніх текстів різних дискурсів на шталт краєзнавчого, де парадигма прагматичних текстів представлена саме культурно зорієнтованими типами текстів.

Загальновідомим є визнання того факту, що найбільш дослідженим у перекладознавстві є художній дискурс. Однак у разі, якщо йдеться про адаптацію загалом, і про адаптивні перекладацькі моделі, зокрема, найбільш доцільним є звернення до нехудожніх культурно зорієнтованих дискурсів/текстів, адекватне відтворення яких передбачає, перш за все, урахування такого явища, як асиметрія культур (Nida, 1964). Виходячи саме із цієї пресупозиції, Ю. Найда (1983) запропонував уже хрестоматійні поняття формальної і динамічної еквівалентності, що сформульовані для виконання різних завдань перекладу. Формальна еквівалентність передбачає відповідність оригіналу і перекладу на рівнях змісту і форми, у той час як динамічна еквівалентність ґрунтується на принципі рівнозначного ефекту, що його повинен отримати реципієнт як вихідного, так і цільового текстів. Для нас це означає, що динамічна еквівалентність можлива за умов, якщо текст перекладу підлягатиме певним трансформаціям різних рівнів задля відтворення такого ж комунікативного ефекту, що його викликав оригінальний текст. А що це, як не адаптація? Іншими словами, динамічна еквівалентність уможливорюється за допомогою адаптації, тобто заміною незрозумілої, на думку перекладача, цільовому реципієнту комунікативної/прагматичної ситуації на іншу ситуацію, що відповідає стереотипним очікуванням лінгвокультури перекладу.

Усі наведені твердження суголосно підтримують думку про те, що переклад у класичному розумінні цього слова у жодному разі не може бути співвіднесеним з адаптацією тексту, оскільки вони передбачають категорично різні форми видозмін у перекладному тексті відносно до оригінального. Більш того, маргінальність адаптації у перекладознавчій парадигмі неминуче призвела до лакуарності знань про неї як з огляду терміносистеми, так і методології. Саме така невизначеність уможливує розуміння адаптації як локального прояву власної інтерпретативної настанови перекладача.

На думку більшості перекладознавців ХХ століття адаптація у першу чергу відрізняється від власне перекладу тим, що вона не передбачає обов'язкової порівняльної перевірки з текстом оригіналу, що, як відомо, відбувається на останньому етапі перекладацького аналізу і далі – у редакторській практиці. Однак на наш погляд адаптовані тексти повинні звертатися з оригіналом, оскільки

вони представляють результат міксу як адаптивних, так і власне перекладацьких стратегій. Взаємопов'язаність використання обох типів стратегій зумовлена об'єктивними факторами методологічного і лінгвокультурологічного характеру, які ми зараз спробуємо репрезентувати.

Практика перекладу неминуче призводить до усвідомлення одного суттєвого протиріччя: остаточний варіант публікованого оригіналу, зазвичай один (єдиний), переклади ж з'являються все нові. Отже, йдеться про соціальне замовлення, і тому, кожен новий переклад не дорівнює попереднім за соціокультурними мірками певного часу й місця. «Закономірне питання: чи не є певною мірою будь-який переклад адаптацією – хоча б тому, що фактично переказує оригінал для нового, іншомовного адресата, іноді ще й іншої історичної епохи? Якщо ж це дійсно так, то як може залишатися науковою сама концепція єдиної «формули перекладу» поза прагматичною проблематикою?» (Тищенко & Борщаговский, 1982: 21). Крім того, перекладачеві доводиться постійно враховувати, що «багато чого в оригіналі під час дослівного перекладу набуло б зовсім іншого змісту в очах читача з іншим багажем знань та іншим способом мислення» (Левшун, 1992: 59), а саме приналежність до іншого мовного колективу адресата перекладу й рівнозначна тому, що його пізнання, асоціації, досвід відмінні від адресата оригіналу.

Переклад як засіб міжмовної і міжкультурної комунікації спрямований на відтворення всієї системи смислів, яку автор свідомо або підсвідомо вкладає у свій текст. І з огляду на це текст перекладу у формально-змістовому відношенні повинен відновити комунікативно-прагматичну заданість оригіналу але вже в умовах іншої лінгвокультури. Звісно, що тут повинні враховуватися і такі вектори кореляції, як хроноспецифіка оригіналу (віддаленість тексту оригіналу в часі від цільового рецептора), а також і його етноспецифіка (ступінь лінгвокультурної маркованості). Ці суттєві для перекладача умови так чи інакше вимагають від перекладача певного втручання в тканину перекладного тексту – а що це, якщо не адаптація? Наведене, далеко не риторичне, запитання змушує нас говорити про головні критерії теорії перекладу, а саме – еквівалентності й адекватності.

Еквівалентність і адекватність належать до стрижневих категорій перекладознавства, хоча і з одним застереженням:

ці категорії є ключовими для вітчизняної теорії перекладу, натомість у зарубіжних школах з перекладу засадничим є тільки поняття еквівалентності. У будь-якому разі ці категорії покликані вибудовувати норму оцінки якості перекладного тексту, яка, як відомо, повсякчас змінювалася в історико-літературній перспективі в залежності від вимог, що висувалися до тексту в перекладі. Але з історії перекладу відомо, що в різні періоди й епохи переклад не був примітивним спрощенням через скорочення тексту. Зовсім навпаки: текст розширювався завдяки поясненню термінів і незрозумілих слів та реалій, широкому залученню коментарів. Усі ці трансформації спрямовані на досягнення єдиної мети – влучно передати зміст твору, донести його до свідомості слухачів. Фактично, всі трактати про переклад, написані в різні історичні епохи, були спробами встановлення певних норм еквівалентності (Ullman, 1957). Сучасний горизонт читацьких очікувань значно розширився, що зумовлює зростання інтересу і очікувань будь-яких нововведень, які привели до появи нового формату спілкування між перекладачем і аудиторією, а саме – реципієнт перекладу вже сам готовий брати участь у перекладацькому експерименті – реалізації тексту (Маркштайн, 1996). Ситуація, в якій реалізується текст, передбачає, перш за все, урахування «портрету» аудиторії, на яку розрахований текст перекладу, оскільки той самий текст може бути націлений як на аудиторію «спеціалістів», так і на аудиторію «неспеціалістів». У залежності від адресної мети перекладу власне перекладний текст буде зазнавати певних змін, тобто різного ступеню адаптації. Поряд із цим, ми не повинні забувати і про явище міжмовної/міжкультурної асиметрії, яке першочергово виражається у начебто ідентичних за структурними, функціональними і семантичними ознаками певних типів текстів у зіставляваних лінгвокультурах. І у цьому випадку також перекладач вимушений вдаватися до певних перестворень, навіть граничного характеру.

Поняття міжкультурної асиметрії набуло окремої ваги лише наприкінці ХХ століття, коли у фокус уваги перекладачів і перекладознавців потрапили питання щодо міжкультурної невідповідності нехудожніх текстів у певних парах зіставляваних лінгвокультур. До того часу переклад аналізувався як інтерлінгвістична версія певного структурно-семантичного інваріанту оригінального тексту, у відтворенні якого ключову роль

відігравали моделі закономірних відповідників, або інакше – моделі еквівалентних мовних одиниць. Зрозуміло, що йшлося, переважно, про еквівалентність перекладу. Зі свого боку, адекватність перекладного тексту вбачалась через тотожність семантико-стилістичного плану оригіналу в перекладі, що оцінювалось через функціональне співпадіння семантико-стилістичних одиниць вихідного й перекладного текстів.

Пізніше, коли перекладознавство підтвердило статус міждисциплінарної науки, і увиразнилась фундаментальними здобутками психолінгвістики й теорії комунікації, на перший план вийшла концепція функціонально-прагматичної адекватності перекладу (Швейцер, 1988). Ця концепція віддзеркалила фокус уваги перекладознавців не стільки на структурно-семантичну еквівалентність тексту, а надто на відтворення комунікативно-прагматичної інтенції автора повідомлення, мірилом/критерієм тотожності якої вважається рівноцінний функціонально-комунікативний ефект тексту перекладу на цільову аудиторію. Іншими словами, адекватність тексту визначалась через ступінь відтворення функціонально-прагматичної настанови оригінального тексту в перекладі. Очевидно, що з появою цієї концепції вирішення проблем семантико-стилістичної адекватності перейшло в царину власне лінгвістики перекладу. у той час як проблематика функціонально-прагматичної адекватності вимагала залучення вже лінгвопрагматики в перекладі. Звісно, що з огляду семантико-стилістичної теорії адекватності будь-які види адаптивного перевтілення не повинні вважатися перекладами, але у разі, якщо «трансформовані», видозмінені варіанти перекладу вповні віддзеркалюють комунікативно-прагматичну установку автора, вони по праву можуть вважатися власне перекладами, що диференціюються за типом адекватності (Ванников, 1988).

Приблизно в той самий час Г. Вермейер і К. Райс (1978) запропонували свою теорію «скопос», яка повної мірою спрямована на вирішення проблем перекладу з акцентом на урахування потреб цільової аудиторії. Виконанню цієї мети підпорядкована і розроблена класифікація типів текстів у перекладі, яка, все ж таки, на наш погляд, має еклектичний характер, оскільки певні типи текстів, занесені авторами в одну групу, можуть виконувати декілька функцій.

П. Ньюмарк, у свою чергу, об'єднав у своєму плані критики перекладу й інтенцію автора, віддзеркалення його світосприйняття у темі повідомлення, а також і «портрет» цільової аудиторії, на яку розрахований текст перекладу (Newmark, 2003). Всупереч магістральним тенденціям того часу врахування реакції цільової аудиторії не отримало підтримки в теоретико-практичних напрацюваннях іншого знаного перекладознавця В.С. Виноградова, який, спираючись на аналіз перекладів художньої літератури, зазначає, що «мета перекладу полягає не в пристосуванні до чийогось сприйняття», оскільки сприйняття не може бути клонованим, а перебільшення ролі комунікативного чинника в перекладі «спричиняє розмивання внутрішнього змісту», заміщення «сутності об'єкту реакцією на нього з боку суб'єкта, який сприймає» (Виноградов, 2001: 121). Подібна точка зору вповні аргументує і відмову автора від терміну «адекватність» із подальшою повною його заміною на термін «еквівалентність».

Спираючись на поняття міжкультурної асиметрії в перекладі, дослідник А. Дафф підсумував напрацювання своїх колег і об'єднав усі розрізненні параметри успішного перекладу, зазначивши, що ситуація адресант – повідомлення – адресат визначає зміст, форму й стиль мовної комунікації (Duff, 1989).

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що еквівалентність у перекладі досягається за умов відтворення змістовної, смислової, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної складових оригінального тексту, натомість адекватність тексту в перекладі забезпечується винятково за умов відтворення реакції, яку текст оригіналу справляє на аудиторію з урахуванням її лінгвокультурних стереотипів очікування. Інакше кажучи, критерієм адекватності перекладу є максимально тотожне з оригіналом читацьке сприйняття перекладного тексту цільовою аудиторією. Таке розуміння перекладацької адекватності дозволяє нам зрозуміти, чому на перший погляд семантико-стилістично еквівалентні варіанти перекладу одного твору не стали прагматично адекватними, і навпаки – чому функціонально адекватні версії не були структурно і стилістично еквівалентними. Враховуючи все вищезазначене, можна стверджувати, що необхідність застосування адаптивних моделей пов'язане насамперед з необхідністю збереження/відтворення реакції, що її продукує текст оригіналу, в перекладі. Звідси стає

зрозумілим, що чим значущим є прагматичний потенціал вихідного тексту, тим креативнішими будуть трансформації в перекладі, адже необхідним тут буде не стільки еквівалентна «співзвучність» зіставлюваних текстів, а радше – адекватність реакції в перекладі. Таким чином, еквівалентності відповідає власне переклад, натомість адекватності – власне адаптація.

За наявності в перекладознавстві опозиції еквівалентний переклад/адекватний переклад, ми пропонуємо опозицію репродуктивний переклад/адаптивний переклад. З'ясування обґрунтованості перекладознавчої дихотомії еквівалентність/адекватність перекладу дозволяє нам запропонувати свою власну опозицію репродуктивний/адаптивний переклад, де перший тип перекладу призначений для відтворення лінгвокультурного коду («портрету») вихідної аудиторії, натомість останній – з домінуючою установкою на мовні та культурні стереотипи цільової аудиторії. Цей підхід знайшов своє відображення у розвідках Ж.-П. Віне й Ж. Дарбельне, які стверджували, що тотальна відмова від адаптації може спричинити виникнення в «правильному тексті певної невизначеності, чогось фальшивого, що неминуче виявиться в перекладі» (Vinay & Darbelnet, 2000: 166). Схильність перекладачів до хибного розуміння точності перекладу, а звідси і відмова від застосування адаптивних моделей, може призвести до спотворення «важливих документів, шкільних підручників, журнальних статей, сценаріїв до фільмів тощо», оскільки такі перекладачі «не можуть або не ризикують здійснити опосередковані (непрямі) переклади» (Newmark, 1982).

Висновки

Спираючись на запропонований теоретико-методологічний опис адаптивних моделей в перекладі, можна стверджувати, що досягнення адекватності в перекладі у будь-якому разі уможливорюється лише за умов залучення адаптації. Психолінгвістичний аспект вивчення поняття адаптації в перекладі передбачає, в першу чергу, урахування реакції аудиторії вихідного тексту, яку необхідно відтворити в повному обсязі але вже для аудиторії цільового тексту. Саме тут важливим видається акцент на співвідношенні психолінгвістичного

«портрету» зіставляваних типів текстів оригіналу і перекладу, тобто їх сюжетно-композиційна, лінгвостилістична, комунікативно-прагматична, і загалом, – текст-типологічна адекватність. Теоретико-практичне осмислення ролі адаптації у відтворенні саме нехудожніх текстів у перекладі уможливорює висновок про те, що різні типи текстів підлягають різному ступеню застосування адаптації. І відповідно до текст-типологічної специфіки в кожному окремому випадку адаптивні стратегії можуть застосовуватися на різних рівнях тексту, зокрема на гіпертекстовому рівні (структурно-композиційна); на текстовому рівні (стилістична); та гіпотекстовому рівні (лексико-семантична, граматична). Поряд із цим, необхідним вважаємо зробити певний акцент на тому, що ступінь адаптивності типу тексту напряму залежить від прагматичного потенціалу такого вихідного тексту, адже у разі, якщо прагматична функція належить до домінуючих в аналізованому типі тексту, саме її відтворення буде передбачати залучення адаптивних стратегій. Інакше кажучи, ключовим критерієм застосування перекладацької адаптації тексту є домінування прагматичної функції.

Перспективним з огляду психолінгвістики і перекладознавства вбачається встановлення релевантності застосування адаптивної моделі при відтворенні типів текстів різних інституційних дискурсів, оскільки адекватне відтворення різних дискурсів/типів текстів неможливе без урахування міжкультурної асиметрії, що віддзеркалюється у дискурсивному/текст-типологічному «портреті», який відображає стереотипи очікування вихідної і цільової аудиторій.

Література

- Абуашвили, А. (1989). *За строкой лирики: Антидиалог*. Москва: Международные отношения.
- Ванников, Ю.В. (1988). Проблемы адекватности перевода. Типы адекватности, виды перевода и переводческой деятельности. *Текст и перевод* (с. 34–39). Москва: ВЦП.
- Виноградов, В.С. (1997). Темпоральная (временная) стилизация как переводческий прием. *Филологические науки*, 6, 54–59.
- Виноградов, В.С. (2001). *Проблема эквивалентности и тип переводимого текста*. Режим доступа: http://www.linguistic_ru
- Гарбовский, Н.К. (2002). Герменевтический аспект перевода: типология ошибок понимания оригинального текста. *Вестник Московского университета*, 1, 7–24.

- Комиссаров, В.Н. (1980). *Лингвистика перевода*. Москва: Междунар. отношения.
- Комиссаров, В.Н. (1991). Эвристическая ценность моделей перевода. Теория и переводческая практика. *Картина мира: Лексикон и текст*, 378, 126–131.
- Коптілов, В.В. (1971). *Актуальні питання українського художнього перекладу*. Київ: Дніпро.
- Левшун, Л.В. (1992). *Проповедь как жанр средневековой литературы*. (Автореф. дисс. канд. филол. наук). Москва.
- Леонтьев, А.А. (1976). Психолингвистический аспект языкового значения. *Принципы и методы семантических исследований* (с. 46–73). Москва: Наука.
- Маркштайн, Э. (1996). *Постмодернистская концепция перевода (с вопросительным знаком или без него)*. Режим доступа: www.lingvoda.ru/transforum/articles/markshtein_al.htm
- Найда, Ю.А. (1983). Процедура анализа компонентной структуры референционного значения. *Новое в зарубежной лингвистике*, 14, 61–74.
- Новикова, Л.Ю. (1999). Безэквивалентная лексика в аспекте интеркультурной коммуникации. *Тезисы первой Российской конф. по романскому языкознанию «Актуальные проблемы романистики. Общество. Культура» (г. Саратов, 1999)*. Саратов : Саратовский ун-т.
- Новикова, М.А. (1986). *Прекрасен наш союз. Литература – переводчик – жизнь: лит.-крит. очерки*. Київ: Рад. письменник.
- Радчук, В. (2008). *Перекладність в динаміці*. Режим доступа: http://radchuk.povamova.com.ua/pereklad_9.htm
- Райс, К. (1978). Классификация текстов и методы перевода. *Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике* (с. 202–228). Москва.
- Ревзин, И.И., & Розенцвейг, В.Ю. (1962). К обоснованию лингвистической теории перевода. *Вопросы языкознания*, 1, 37–54.
- Тищенко, К.Н., & Борщаговский, П.Ф. (1982). Перевод и адаптация. *Теория и практика перевода*, 8, 18–28.
- Швейцер, А.Д. (1988). *Теория перевода: статус, проблемы аспекты*. Москва: Наука.
- Якименко, О.А. (2004). Перевод и комментарий: пределы адаптации. *Матер. VI Междунар. науч. конф. по переводоведению «Федоровские чтения» (г. Санкт-Петербург, 21–23 октября 2004 г.)* (с. 508–514). СПб.: Филологический факультет СПбГУ.
- Boguslawska-Tafelska, M. (2001). Psycholinguistic Mechanisms in Translation. *Acta Neophilologica*, 3, 11–24.
- Duff, A. (1989). *Translation*. Oxford: Oxford Univ. Press.
- Ferreira, A., Schwieter, J.W., & Gile, D. (2015). The Position of Psycholinguistic and Cognitive Science in Translation and Interpreting: An Introduction. In A. Ferreira & J.W. Schwieter (Eds.), *Psycholinguistic and Cognitive Inquires into Translation and Interpreting* (pp. 3–16). Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/btl.115.01fer>
- Gile, D. (2009). *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam: John Benjamins. doi : <https://doi.org/10.1075/btl.8>
- House, J. (2016). *Translation as communication across languages and cultures*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315668956>
- Kade, O. (1980). *Die Sprachmittlung als gesellschaftliche Erscheinung und Gegenstand wissenschaftlicher Untersuchung*. Leipzig: Verlag Enzyklopädie.

- Krings, H.P. (1986). Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French. In J. House & S. Blum-Kulka (Eds.), *Interlingual and intercultural communication*. Tübingen: Gunter Narr.
- Kruger, J.-L. (2016). Psycholinguistics and audiovisual translation. *Target: International Journal of Translation Studies*, 28(2), 276–287. <https://doi.org/10.1075/target.28.2.08kru>
- Kussmaul, P. (1995). *Training the Translator*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Newmark, P. (1982). *Approaches to Translation*. Oxford: Pergamon Press.
- Newmark, P. (2003). *Textbook of Translation*. Longman.
- Nida, E. (1964). *Towards a Science of Translating*. Leiden.
- Rubert, I., & Kapitonova, M. (2017). On the Problem of Interpreting-Psycholinguistics Interaction: Interlinguistic Interference. *Journal of Siberian Federal University*, 3(10), 400–408. <https://doi.org/10.17516/1997-1370-0047>
- Ullman, S. (1957). *Style in the French Nobel*. Cambridge.
- Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (2000). Comparative stylistics of French and English: A Methodology for Translation. *The Translation Studies Reader*. London, New-York : Routledge.
- Weightman, J.G. (1947). *On Language and Writing*. London: Sylvan Press.
- Wilss, W. (1982). *The Science of Translation. Problems and Methods*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Wlosowicz, T.-M. (2012). Some Applications of Translation to Psycholinguistic Research. *Linguistica Silesiana*, 33, 127–145.
- Zasyekin, S. (2010). Translation as a Psycholinguistic Phenomenon. *Journal of Psycholinguistic Research*, 39(3), 225–234. <https://doi.org/10.1007/s10936-009-9134-2>

References

- Abuashvili, A.B. (1989). *Za strokoy liriki [Behind the Scenes of Lyrics]*. Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniya [in Russian].
- Vannikov, Yu.V. (1988). Problemy adekvatnosti perevoda. Tipy adekvatnosti, vidy perevoda i perevodcheskoy deyatel'nosti [The problems of Adequate Translation. Types of Adequate Translation, Kinds of Translation and Translation Activity]. *Tekst i perevod – Text and Translation* (pp. 34–39). Moscow: Nauka [in Russian].
- Vinogradov, V.S. (1997). Temporal'naya (vremennaya) stilizatsiya kak perevodcheskiy priyem [Temporal Stylization as a Translation Method]. *Filologicheskiye nauki – Philological Sciences*, 6, 54–59 [in Russian].
- Vinogradov, V.S. (2001). *Problema ekvivalentnosti i tip perevodimogo teksta [The Problem of Equivalence and a Type of Translated Text]*. Retrieved from <http://linguistic.ru/index.php?id=86&op=content> [in Russian].
- Harbovskiy, N.K. (2002). Hermenevticheskiy aspekt perevoda: tipolohiya oshybok ponimaniya orihinalnogo teksta [Hermeneutical aspect of translation: the typology of perception errors of the source text]. *Vestnik Moskovskogo universiteta – Herald of the Moscow University*, 1, 7–24 [in Russian].
- Komissarov, V.N. (1980). *Linhvistika perevoda [Linguistics of translation]*. Moscow: Mezhdunarodnyye otnosheniya [in Russian].

- Komissarov, V.N. (1991). Yevristicheskaya tsennost modeley perevoda. Teoriya i perevodcheskaya praktika [Heuristic Value of the Translation Models. The theory and Translation Practice]. *Kartina mira: Leksikon i tekst – View of the World: Lexicon and Text*, 378, 126–131 [in Russian].
- Koptilov, V.V. (1971). *Aktualni pytannya ukrainskoho khudozhnyoho perekladu* [The Relevant Issues of the Ukrainian Artistic Translation]. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Levshun, L.V. (1992). Propoved kak zhanr srednevekovoy literatury [Sermon as a Genre of the Medieval Literature]. *Candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
- Leontyev, A.A. (1976). Psykholinhvisticheskiy aspekt yasykovoho obscheniya [Psycholinguistic Aspect of Communication]. *Printsipy i metody semanticheskikh issledovaniy – Principles and Methods of Semantic Research* (pp. 46–73). Moscow: Nauka [in Russian].
- Markshtain, E. (1996). *Postmodernistskaya kontseptsiya perevoda (s voprositelnyim znakom ili bez neho)* [Postmodern Concept of Translation (with question mark or without it)]. Retrieved from www.lingvoda.ru/transforum/articles/markshtein_al.htm [in Russian].
- Nayda, Yu.A. (1983). Protседura analiza komponentnoy struktury referentsionnoho znacheniya [The Analysis of Componential Structure of Referential Meaning]. *Novoye v zarubezhnoy linhvistike – New Development in Foreign Linguistics*, 14, 61–74 [in Russian].
- Novikova, L.Yu. (1999). Bezekvevalentnaya leksika v aspekte interkulturnoy kommunikatsii [Nonequivalent Lexical Units in the Aspect of Intercultural Communication]. *Pervaya Rossiyskaya konferentsiya po romanskomu yazykoznaniyu «Aktualnyye problemy romanistiki. Obschestvo. Kultura» – The 1st Russian Conference on Romanic Linguistics «Topical Issues of Romance Philology. Society. Culture»*. Saratov [in Russian].
- Novikova, M.A. (1986). *Prekrasen nash soyuz. Literatura – perevodchik – zhisn: literaturno-kriticheskiye ocherki* [The Beauty of Our Union. Literature – Translator – Life: Literal and Critical Digest]. Kyiv: Radyanskiy pysmennyk [in Russian].
- Radchuk, V. (2008). *Perekladnist v dynamitsi* [Translation in Dynamics]. Retrieved from http://radchuk.novamova.com.ua/pereklad_9.htm [in Ukrainian].
- Rays, K. (1978). Klassifikatsiya tekstov i metodov perevoda [Classification of the Texts and Translation Methods]. *Voprosy teorii perevoda v zarubezhnoy linhvistike – Issues of Translation Studies in Foreign Linguistics* (pp. 202–228). Moscow [in Russian].
- Revzin, I.I., & Rosentsveyh, V.Yu. (1962). K obosnovaniyu linhvisticheskoy teorii perevoda [The Theoretical Background to the Translation Theory]. *Voprosy yazykoznaniya – Issues of Linguistics*, 1, 37–54 [in Russian].
- Tischenko, K.N., & Borschahovskiy, P.F. (1982). Perevod i adaptatsiya [Translation and Adaptation]. *Teoriya i praktika perevoda – Theory and Practice of Translation*, 8, 18–28 [in Russian].
- Shveytser, A.D. (1988). *Teoriya perevoda: status, problemy, aspekty* [The Theory of Translation: Status, Problems, Aspects]. Moscow: Nauka [in Russian].
- Yakymenko, O.A. (2004). Perevod i kommentariy: predely adaptatsiyi [Translation and the Commentary: The Boundaries of Adaptation]. In *Materialy VI Mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii po perevodovedeniyu «Fedorovskiye*

- chteniya» – *The VI International Scientific Conference on Translation Studies «Readings from Fedorov»* (pp. 508–514). Saint Petersburg [in Russian].
- Boguslawska-Tafelska, M. (2001). Psycholinguistic Mechanisms in Translation. *Acta Neophilologica*, 3, 11–24.
- Duff, A. (1989). *Translation*. Oxford: Oxford Univ. Press.
- Ferreira, A., Schwieter, J.W., & Gile, D. (2015). The Position of Psycholinguistic and Cognitive Science in Translation and Interpreting: An Introduction. In A. Ferreira & J.W. Schwieter (Eds.), *Psycholinguistic and Cognitive Inquiries into Translation and Interpreting* (pp. 3–16). Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/btl.115.01fer>
- Gile, D. (2009). *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam: John Benjamins. doi : <https://doi.org/10.1075/btl.8>
- House, J. (2016). *Translation as communication across languages and cultures*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315668956>
- Kade, O. (1980). *Die Sprachmittlung als gesellschaftliche Erscheinung und Gegenstand wissenschaftlicher Untersuchung*. Leipzig: Verlag Enzyklopädie.
- Krings, H.P. (1986). Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French. In J. House & S. Blum-Kulka (Eds.), *Interlingual and intercultural communication*. Tübingen: Gunter Narr.
- Kruger, J-L. (2016). Psycholinguistics and audiovisual translation. *Target: International Journal of Translation Studies*, 28(2), 276–287. <https://doi.org/10.1075/target.28.2.08kru>
- Kusmaul, P. (1995). *Training the Translator*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Newmark, P. (1982). *Approaches to Translation*. Oxford: Pergamon Press.
- Newmark, P. (2003). *Textbook of Translation*. Longman.
- Nida, E. (1964). *Towards a Science of Translating*. Leiden.
- Rubert, I., & Kapitonova, M. (2017). On the Problem of Interpreting-Psycholinguistics Interaction: Interlinguistic Interference. *Journal of Siberian Federal University*, 3(10), 400–408. <https://doi.org/10.17516/1997-1370-0047>
- Ullman, S. (1957). *Style in the French Nobel*. Cambridge.
- Vinay, J-P, & Darbelnet, J. (2000). Comparative stylistics of French and English: A Methodology for Translation. *The Translation Studies Reader*. London, New-York : Routledge.
- Weightman, J.G. (1947). *On Language and Writing*. London: Sylvan Press.
- Wilss, W. (1982). *The Science of Translation. Problems and Methods*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Wlosowicz, T-M. (2012). Some Applications of Translation to Psycholinguistic Research. *Linguistica Silesiana*, 33, 127–145.
- Zasyekin, S. (2010). Translation as a Psycholinguistic Phenomenon. *Journal of Psycholinguistic Research*, 39(3), 225–234. <https://doi.org/10.1007/s10936-009-9134-2>

АНОТАЦІЯ

Мета статті полягає у теоретичному окресленні релевантності поняття «перекладацька адаптивна модель» завданням психолінгвістики у перекладі. Спираючись на психолінгвістичний підхід до визначення понять

адекватності/еквівалентності в перекладі, у дослідженні надано теоретичне та методологічне обґрунтування застосуванню адаптації при перекладі культурно-зорієнтованих текстів. Теоретико-практичне осмислення ролі адаптації у відтворенні саме нехудожніх текстів у перекладі уможлиблює висновок про те, що різні типи текстів підлягають різному ступеню застосування адаптації.

Комплексний аналіз поняття адаптація передбачає використання низки наукових **методів** аналізу, найбільш релевантними серед яких є: загальнонаукові методи аналізу і синтезу наукових напрацювань щодо перекладацької адаптації; психолінгвістичні, текст-типологічні структурні/функціональні, та перекладознавчі методи аналізу тексту. Однією з важливих стратегій перекладу, що змикає теорію комунікації, прагмалінгвістику, психолінгвістику й теорію перекладу, виступає перекладацька адаптація. Адаптивний потенціал тексту визначається в межах інтралінгвістичного та інтерлінгвістичного зіставлення прагматичних культурно-специфічних текстів, і слугує підставою для створення адаптивних перекладацьких моделей. Саме ці моделі, що віддзеркалюють єдину стратегію перекладацької адаптації, уможлиблюють об'єднання теорії міжкультурної комунікації, прагмалінгвістики, психолінгвістики і теорії перекладу для вирішення цілей у подоланні міжкультурної асиметрії.

Результати дослідження демонструють, що психолінгвістичний підхід у перекладі культурно зорієнтованих текстів надає можливість визначити еквівалентний переклад як перекодування семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної інформації вихідного тексту засобами мови перекладу. З іншого боку, поняття адекватного перекладу тлумачиться як відтворення реакції аудиторії вихідного тексту в перекладі з акцентом на лінгвістичних, текст-типологічних, культурних, психологічних стереотипах цільової аудиторії.

Із цього **висновуємо**, що адекватний переклад культурно зорієнтованого тексту можливий лише за умов його адаптації до лінгвокультурних стереотипів цільової аудиторії. Іншими словами, адекватність перекладу прагматичного культурно зорієнтованого тексту ґрунтується на повному його сприйнятті цільовою аудиторією.

Ключові слова: адаптивна модель, адекватність/еквівалентність, переклад, культурно-зорієнтовані тексти, психолінгвістичний підхід.

Демецкая Владислава. Адаптивная модель перевода в психолингвистическом измерении

АННОТАЦИЯ

Цель статьи заключается в очерчивании теоретических основ релевантности понятия «переводческая адаптивная модель» психолингвистическим задачам современного переводоведения. Основываясь на психолингвистическом подходе к определению понятий адекватность/эквивалентность в переводе, в

исследовании предлагается теоретически и методологически обоснованные причины использования адаптации при переводе культурно-ориентированных текстов. Теоретико-практическое осмысление роли адаптации при воссоздании нехудожественных типов текстов дает возможность говорить о том, что разные типы текстов подлежат различной степени привлечения адаптивных стратегий.

Комплексный анализ понятия адаптации предполагает привлечение ряда научных **методов** анализа, к которым, в частности, относятся: общенаучные методы анализа и синтеза результатов теоретического осмысления места адаптации в переводоведческой науке; психолінгвістические, а также текст-типологические структурные/функциональные и собственно переводоведческие методы анализа текста. Адаптивный потенциал текста определяется в рамках интралінгвістического и интерлінгвістического сопоставления прагматических культурно-специфических текстов, и служит условием для создания соответствующих адаптивных переводческих моделей. Именно эти модели, отражающие единую стратегию переводческой адаптации, способны объединить теорию межкультурной коммуникации, прагматическую лингвистику, психолінгвістику и теорию перевода для решения целей в преодолении межкультурной асимметрии.

Результаты исследования демонстрируют, что психолінгвістический подход к переводу культурно-ориентированных текстов дает возможность определить эквивалентный перевод как перекодирование семантической, стилистической и функционально-коммуникативной информации исходного текста средствами языка перевода. С другой стороны, понятие адекватного перевода интерпретируется как воссоздание реакции аудитории исходного текста в переводе с акцентом на лингвистические, текст-типологические, культурные, психологические стереотип целевой аудитории.

Из этого следует, что достижение адекватности перевода культурно-ориентированного текста возможно только в условиях его адаптации к лингвокультурным стереотипам целевой аудитории. Другими словами, залогом переводческой адекватности прагматического культурно-специфического текста служит полное восприятие текста целевой аудиторией.

Ключевые слова: адаптивная модель, адекватность/эквивалентность, перевод, культурно-ориентированные тексты, психолінгвістический подход.